

Vis de toamnă la Festivalul George Enescu

Text de Costin Popa

L-am trăit cu ochii larg deschiși și ficși la finalul primei seri a concertului Orchestrei Simfonice din Londra, dirijată de Sir Simon Rattle. O stază incredibilă la topirea ultimelor sunete eterice, practic inaudibile, din „Simfonia nr. 9” de Mahler. Timpul se oprișe în loc, spiritul era înălțat în sfere astrale, mâinile aplaudau automat impulsionate de creier și suflet, dirijorul primea ovațiile publicului transportându-le personal diferitelor partide instrumentale, mergând la adevărații artiști ai orchestrei, ridicându-i în picioare, evidențiindu-i, onorându-i, fără să facă acest lucru de la pupitrul care, oricum, nici nu exista, întrucât șeful de orchestră condusesse uriașa simfonie *par coeur*. Trăiam în lumea irealului.

Sir Simon Rattle

Așadar, am început cu sfârșitul, *Adagio*, cu miracolul coardelor unduitoare ce au construit arce în crescendo-decrescendo, întrețesute cu alăturile, tinzând spre culminații și sfârșind prin fire incredibile de sunet. Totul a fost previzibil încă de la început, cele patru părți fiind o combinație între desenele crochiate de violine de la murmur la

contururile dense și exploziile de forță ale suflătorilor. Tempo-ul de *Ländler* al celei de-a doua secțiuni a mers până la ritmuri exaltate dar finalizate cu moliciuni, mișcarea a treia, un *Rondo* burlesc, s-a sprijinit pe alăturările ce secționau sever spațiul sonor, în timp ce pachetul viorilor, violelor afișa omogenitatea dintotdeauna.

Secretul redării lui Sir Simon vine din gestualitatea riguroasă, de o rară precizie, din pregătirea analitică profundă coroborată cu calitatea instrumentiștilor de orice fel. În acest mod, planurile s-au întrepătruns firesc, au conferit expresivitate discursului melodic și, în paralel, au dat grandoare extremă ansamblurilor ce au dominat volumul sălii.

Totul avea să devină și mai evident în seara următoare, când a fost programat monumentalul opus al lui Olivier Messiaen „Simfonia *Turangalîla*” pentru pian, unde Martenot și orchestră imensă. Numită astfel printr-o asociere de cuvinte din limba sanscrită cu multiple semnificații, cred că Sir Simon a ales dintre ele „dragostea prin cântec”, „bucuria”, „sentimentele vieții și morții”, cu încoronare prin „frumusețea” supremă, integratoare a tot ce există. A clădit edificiul sonor al lucrării compuse între 1946 și 1948, cu premieră absolută în 1949, alcătuită din 10 părți fondate pe patru teme repetitive regăsite în toate secțiunile, gândind la aceste sensuri, înțelesuri. A fost susținut de pianul solist (minunat colorist și tehnician, Peter Donohoe), de unde Martenot, instrument electronic ce poartă numele fondatorului din 1928, aici lansate de Cynthia Millar și, bineînțeles, de magistrala orchestră simfonică de pe malurile Tamisei.

Peter Donohoe și Cynthia Millar

Dirijorul a acordat suveranitate celebrelor alămuri londoneze, percuției, purității suflătorilor în lemn, cordarilor, toți de valoare extremă. Ca și unor instrumente rar folosite, Glockenspiel, cimbă, vibrafon, shaker, tamburină etc, în combinații dintre cele mai surprinzătoare, elocvent aranjate. A subliniat contraponderea între violența alăturilor și lirismul coardelor, printre care se insinuau șuierăturile cvasi-extraterestre ale undelor Martenot. Amintindu-mi de acestea, remarc penetranța sonorităților lor prin vortexul orchestral, uneori de amintire wagneriană. În toată dimensiunea uriașă a partiturii, calmul temporar a venit prin stropii de sunet de sorginte impresionistă ai pianului, creator de imagini. Undele Martenot au avut mai multe intervenții evidente în jumătatea a doua a opusului. Tumultul orchestral din finalurile apoteotice a fost zdrobitor, „Simfonia *Turangalîla*” cu London Symphony Orchestra și Sir Simon Rattle a semnalizat o dimensiune majoră a festivalului enescian. Succes notoriu.

Aplauze pentru Sir Simon Rattle

Ca primă piesă a serii, dirijorul alesese „Voix de la nature” („Vocea naturii”), poem de Enescu fără număr de opus, ca tratare intenționat contrastantă din unghi stilistic cu ce urma să vină. Alcătuită dintr-o singură secțiune „Nuages d'automne sur les fôrets” („Nori de toamnă deasupra pădurilor”), mă gândeam că visul de toamnă al serii anterioare avea să continue, cel puțin ideatic. Într-adevăr, coloristica melancolică și transparența au fost cele două conducturi care au ghidonat lectura oferită de ansamblul din Londra și Sir Simon Rattle.

George Enescu s-a cântat...

... și la Ateneu, cu Orchestra Filarmonicii Cehe dirijată de Manfred Honeck, prin cunoscutul Poem simfonic „Vox Maris” („Vocea mării”) op. 31, lucrare pe care muzicologii au presupus-o ca a treia parte a unui ciclu pe care compozitorul l-a început cu „Voix de la nature”, a doua nefiind scrisă.

A fost o lectură inspirată a unui ansamblu solid, condus de o baghetă expertă, în care misterul a mers gradual până la turbulența dezlănțuirii stihilor naturii urmată de calmul hulei. În tălmăcirea lui Honeck, sonorul a transpus bine vizualul imaginat. Au mai fost pe

platou tenorul – matelot condamnat la pieire în furtună, Cosmin Ifrim și, cu o intervenție „gridată”, soprana Lavinia Mamot, alături de Corul Filarmonicii George Enescu, dirijat de Iosif Ion Prunner.

Manfred Honeck și Iosif Ion Prunner

Scriind despre filarmoniștii cehi, susțin priceperea lor în redarea romantică a Fanteziei „Rusalka” de Dvořák, o suită alcătuită după opera omonimă, deci o specialitate a casei. Am remarcat iscusința în surprinderea spiritului desenelor melodice slave, al dansurilor antrenante, al energiei descriptive a acțiunii. Bineînțeles, nu putea să lipsească aria eroinei titulare „Měsíčku na nebi hlubokém” („Luna pe cerul adânc”), interpretată de concertmaestrul orchestrei, după ce, în deschiderea festivalului ne fusese oferită ca *encore* de Gautier Capuçon în transcripție pentru violoncel.

Pentru prima Simfonie beethoveniană „Do major, op. 21” vigoarea formației cehe și bagheta conducătoare au depășit, poate, excesiv clasicismul lucrării ce posedă umbre provenite dinspre un Haydn, un Mozart, dar metamorfozate prin ideatică proprie, chiar dacă acestea prefigurează viitoarele tensiuni ale Titanului.

Primul recital de canto...

... a deschis și ciclul *By Midnight Concerts* de la Sala Ateneului, avându-i în scenă pe tenorul Marius Vlad Budoiu și soprana Olga Peretyatko, fiecare ca protagonist al unei părți distincte a seratei, în acompaniamentul de pian al clujeanului Horea Haplea, respectiv al germanului Matthias Samuil.

Un program de atmosferă, eclectic configurat și într-o oarecare măsură tematic, a fost interpretat de doi specialiști în operă care au demonstrat și apropierea de miniatura camerală, prin diversele ei forme, de la serenade și lieduri la tangouri, valsuri, cu o covârșitoare majoritate de cântece de leagăn propuse de soprană și ajungând amândoi chiar până la arii sau duete de operetă. Totuși, în acest context mixt, au lipsit partiturile naționale, singura care a introdus în program o piesă de Ceaikovski, fiind Olga Peretyatko. În condițiile tematic date, suprainitulez prima parte „Elogiu în fața iubirii”, iar cea de-a doua, foarte clar, „Cântece de leagăn”, în ambele surprinzând alegerea succedării pieselor din unghi stilistic.

Marius Vlad Budoiu

Marius Vlad Budoiu a deschis recitalul cu două serenade romantice de Brahms („Der Mond steht über der Berge” – „Luna este deasupra munților”) și Schubert (foarte celebra „Leise fliehen meine

Lieder” – „Cântecele mele zboară în liniște”) ce au pus în evidență glasul catifelat al tenorului, legato-ul fluid, subtilele nuanțări. Prin „Die Nacht” – „Noaptea” op.10, nr. 3 (Richard Strauss) a adus și sonorități moi, creatoare de atmosferă, în care tehnica și știința cântului în mezzavoce și în mezzoforte l-au recomandat drept un poet al sunetului. Contrastele cu elanurile de forță au dăruit expresie liedului „Still wie die Nacht” – „Liniștită ca noaptea” al mai puțin cunoscutului german Carl Bohm, după care artistul a trecut în lumea tangoului prin imponderabilul „Ich küsse Ihre Hand, Madame” – „Vă sărut mâna, Madame” (din nou al unui autor mai puțin cântat în zilele noastre, Ralph Erwin), căruia Marius Vlad Budoiu i-a conferit finețea declarației de iubire și parfumul elegant vienez. Simțindu-se în climaxul de pe Ring, tenorul nu a ezitat să prezinte publicului două valsuri ale renumitului Robert Stolz, „Das Lied ist aus” – „Cântecul s-a sfârșit” în care a descris o ambianță resemnată și evocativă, întrebându-se concluziv „Warum?” – „De ce?”, precum și „Du, du, du, schließ deine Augen zu!” – „Tu, tu, tu, închide ochii!”, rafinat colorizat, cu acute filate și final în mezzoforte. Prima parte s-a încheiat după pătrunderea în teritoriul operetei prin ariile „Es muss was Wunderbares sein” – „Ce minunat trebuie să fie” din „La calul bălan” de Ralph Benatzky și șlagărul „Dein ist mein ganzes Herz” – „Tu ești iubirea mea” din „Țara surîsului” de Lehár, din nou evidențiind pilde de cânt piano-legato și acute viguroase.

După cum se constată, întregul program a fost susținut în germană, limbă pe care artistul o stăpânește la perfecțiune și o restituie impecabil ca dicție.

Olga Peretyatko

Olga Peretyatko, galonată cu multe prezențe în teatre lirice de rang, a ales o participare care i-a pus în evidență câteva importante virtuți interpretative ale glasului de soprană lirică. Mă gândesc la pianissimele aerate, la vocalizările fine, la fluența frazării, la sensibilitatea, subtilitatea și delicatețea cântului, toate pe ambitusul redus al partiturilor alese. Așa au fost serenada de Gounod, un cântec popular de Cláudio Santoro, plus cântecele de leagăn de Altino Pimenta, Manuel de Falla, Ceaikovski, Puccini, Tosti, Mozart, Schumann, cântate în diferite limbi, franceză, portugheză, spaniolă, italiană, germană, în afara celei native. Dicțiunea nu a epatat.

Spre final, a oferit o versiune mai puțin inspirată a mult cântatei „Summertime” din „Porgy și Bess” de Gershwin, în care primele portative au suferit din cauza notelor grave opace, câștigul venind odată cu ridicarea țesăturii vocale cu o octavă.

Matthias Samuil, Olga Peretyatko, Marius Vlad Budoiu, Horea Haplea

O notă bună pentru cei doi pianişti acompaniatori, susţinători ai ambientului indus de programul serii.

Împreună, Marius Vlad Budoiu şi Olga Peretyatko au cântat cu căldură duetul Hanna – Danilo din ultimul act al operetei „Văduva veselă” de Lehár şi, la cererea publicului, brindisi-ul „Libiamo” din „Traviata” verdiană, cel din urmă punând în evidenţă şi câteva „bemoluri” (sunete intonate mai jos de soprană sau emise nazal de tenor), însă demonstrând pentru final ambitusul complet al vocilor celor doi artişti.

Orchestra Naţională a Teatrului Capitoile din Toulouse şi muzica franceză

Au fost două concerte, dirijate de Christian Badea şi, respectiv, Josep Pons, alcătuite eminemamente din compoziţii din Hexagon, cu excepţia Poemului simfonic pentru cor de femei şi orchestră „Isis” de George Enescu (finalizat postum de Pascal Bentoiu), programat în prima seară. Într-un fel, există destulă influenţă impresionistă franceză în partitura enesciană, aşa încât încadrarea ei pe afişul orchestrei din Toulouse a avut o anume logică.

Christian Badea este un riguros tălmăcitor al unei asemenea muzici și a dăruit sonorităților orchestrale flux, transparență și gândire metafizică venită din iubirea adâncă ce rezidă din tematică, susținută admirabil prin vocalize de partida de coriste a Corului Academic Radio, dirijor Ciprian Țuțu. Intervalele de pe portativ ce amintesc de „Oedipe” sau chemările Păstorului din același opus au fost evidențiate subtil. Dirijorul a conferit mister lecturii, atacurile în pianissimo și diminuendo-ul final au desăvârșit coerent partitura.

Renaud Capuçon și Christian Badea

În același prim concert, două cunoscute și des cântate lucrări l-au avut drept solist pe Renaud Capuçon în „Poemul pentru vioară și orchestră op. 25” de Chausson și în „Rapsodia *Tzigane* pentru vioară și orchestră” de Ravel, posesorul unui ton cald și al unei virtuozități reținute. Ca bis, a oferit în compania imstrumentiștilor din Toulouse, tot un opus francez, „Méditation” („Meditație”) din opera „Thaïs” de Massenet.

Neașteptat, întrucât Sala Palatului nu dispune de orgă și a fost nevoie de utilizarea unui instrument electronic fără tuburi (mă întreb de ce n-a fost posibilă programarea întregului concert la Ateneu), după pauză a urmat „Simfonia nr. 3 în do minor op. 78, cu orgă ” de Saint-Saëns, căreia Christian Badea i-a restituit larga dimensiune,

diversitatea tematică, varietatea de construcție, nuanțele nevrotice, intervențiile masive ale „orgii” (Michel Bouvard), finalul cu tentă copleșitoare.

Christian Badea

Frenezia aplauzelor publicului a fost răsplătită tot... frenetic, întrucât Preludiul operei „Carmen” (Bizet) a fost executat mai mult decât furtunos, furibund chiar. Un plus pentru expresivitatea coardelor înalte în condiții de neașteptat tempo ultra-alert.

În seara următoare, bagheta a fost preluată de spaniolul Josep Pons pentru un program Berlioz, conținând „Simfonia fantastică op. 14” și „Lélio ou le Retour á la Vie op. 14b”, adică „Lélio sau reîntoarcerea la viață”, lucrări de mari dimensiuni, cea de-a doua implicând și Corul Academic Radio, alături de tenorul Mathias Vidal și baritonul Vincent Le Texier. A existat și un narator, Lambert Wilson, cu funcție importantă în „Lélio” când a îndeplinit și rolul de actor-mim. Prezentarea scenelor din „Simfonia fantastică” fusese suplimentară. M-am speriat puțin întrucât prin microfonul headset-ului, vocea lui Wilson, altfel plăcut rezonantă, răsună deformată către nenatural. Noroc că microfoanele de captare a sunetelor orchestrei erau altele, iar amplificarea mai acceptabilă.

Josep Pons

Imaginile celor cinci părți ale „Fantasticei” au curs fluid, expresiv creionat, cuprinzând plutiri, visări, pasiuni ce conduc spre dezvoltări impresionante. Valsările elegante și volatile au pus în valoare compartimentele de coarde, idilicul naturii, calmul dimineților liniștite contrastând cu tumultul Sabatului. Partida „lemn timer” și percuția au servit cu brio finalului vijelios, bagheta lui Pons dovedindu-se atentă, precisă și activă.

„Lélio”, ce cuprinde șase secțiuni, poate fi considerată o amplă simfonie - oratoriu, cu tentă autobiografică și conexiuni ale compozitorului cu lumea poeziei (Goethe), dramaturgiei (Shakespeare), reflectate în muzică. Un opus complex cu multiple ramificații și conotații. Interpretativ, după narator, Mathias Vidal a deschis lucrarea acompaniat de pian și a cântat un lied cu glas firav de *tenorino*. Pentru a atinge acutele extreme, a recurs la un *falsetto* nu foarte dorit. Dar poetica nu a lipsit. În continuare, „Corul umbrelor” a primit din partea formației academice Radio, o sumbră patină de *Miserere*. Nu l-am apreciat foarte mult pe Vincent Le Texier din cauza unui glas mai mult insonor, salvat tot de cor pentru secvența „Cântecul briganzilor”, un marș. Din nou, tenorul și-a expus lirismul, de data aceasta în compania orchestrei cu harpa în prim plan pentru

„Cântul fericirii”. A fost rândul harpei cu o melopee tristă, acompaniată de cordari în „Harpa eoliană” să distileze sunete, pentru ca în final corul să-și probeze virtuțile de cânt suav, în fața orchestrei devenite copleșitoare după care, sunetul a rămas introspectiv.

Josep Pons a înțeles esențele din „Lélio” și a condus cu gestică variată de la plutiri de brațe până la energii dezlănțuite.

Lambert Wilson

Pentru bună regulă, notez regizorii multimedia, Nona Ciobanu și Peter Košir, al căror stil este deja cunoscut. Punct.